

ללמוד ממנו

אורי ברנשטיין

מונטוני. די מתלונן. די מיכב. עסוק בעצמו, באורח מופלא אצל אמיר גלבע ישנו אדם מעבר לקול. מדבר אליך אדם. לא קול אבסטרקטי של פרסונה שירית. לא איזה מעשה מלאכותי. של אמירה ווקאלית. שאתה מאזין לה כמו לאיזה ציוץ קטן. מדבר בן-אדם. לפעמים אתה שונא אותו על מה שהוא מדבר. לפעמים הוא מרגיז אותך. לפעמים אתה רוצה שהוא ידבר אחרת. אבל הוא קיים, בכל תהפוכות השירים, הוא מדבר אליך מעבר לקול שלו. פנים מדברות אליך. יש מעט מאוד משוררים שפנים מופיעים בשירים שלהם, מעבר לקול. ומכאן אולי הדבר האחרון. שלימד אותי אמיר גלבע, שהשיר עם התום והאמונה, התעוזה, והאיש שמאחוריו, והיכולת הלשונית, השיר הוא מעשה מלאכותי.

אנחנו עושים שירים. אמיר גלבע לא שוכח לרגע שבעצם המלאכה שהוא עושה, עם כל ההתמסרות והדבקות שהוא מתמסר ודבק בה, היא מעשה מלאכותי של אמנות, והוא יודע גם לנוע על הגבול הדק שבין האמונה ובין הקשר. בין היכולת לומר את עצמך לבין היכולת לדקלם את עצמך. זה מה שהופך את השירים מוידוי סתם, מאמירה סתם, מזעקה סתם למעשה אמנות שלם. וכל זה מצטרף לדבר אחד שעליו אני רוצה להגיד לו תודה, זאת הזדמנות אחרי הרבה שנים. על כך שאמיר גלבע בשבילי הוא איש ששר, גם איש וגם שירה. ושהוא החזיר לי ומחזיר לי את האמונה בכך שיכולים להיות גם אנשים, ויכולה להיות גם שירה, ויכולה להיות תרבות של שניהם, וכל זמן שזה קיים בעולם, אני חושב שיש לנו עוד תקווה למרות כל הכאב שאמיר גלבע ער לו כל כך.

אמיר גלבע – חתן פרס ישראל תשמ"ב

על שיר אחד משירי אמיר גלבע

עוזר רבין

אמיר גלבע: יחידתי סוכבת תועה	
יחידתי סוכבת תועה	חבלי מזריה
ברחובות עיר חשבון	וברקעי שפיר ושאלו
חיים טועה.	רקעו מתכי עצמיה.
מי אמר התנצלי	בשורה בשורה שלה
עדיך ומשי עוטרך	ועצמה מעצמיה.
כי באת אל סופך	בא הסכת פה
ואל עפר תשובי	בריאה חדשה
עירמך ועירמך גם	חדה שאוליה.
את גם אמך. ויחידתי	הלצנה יקום מי קצים עליה.
הלא מן הלא שזרה	

ח ובתי להדגיש, לתועלת הרבים, שהשיר המובא בכאן מצוי לקוראים אך ורק כשיר משולב בספריית זוטא, המוציאה מיבחרים משירתם של משוררים. כמוהו משולבים בספר הנקרא "קטף" עוד י"א שירים וכך בגללם אין כל קורא בשירי גלבע – שספריו הידועים כוללים שירים הרבה, שרק מקצת מקצתם נכנסו ל"קטף". יכול להסתפק ב"קטף" בלבד, ולעומת זה בגלל אותם י"ב שירים שכמעט כל אחד מהם הוא מן המעלה שבשירי אשר לפנינו, אין שום קורא שירה אמיתי יכול לוותר על הספר "קטף" – למרבה הפליאה אין עובדה זאת מובאת לידיעת הציבור בשום דרך שהיא ויש לעשות לתיקון עוול זה. הדברים שכתבתי אינם בגדר אינטרפרטאציה לשיר זה. חלקם הוא נסיון לביטוי ישיר של נגיעות שהשיר גרמם, נגיעות שכלל נפשי ומאודי וחלקם הוא סיפור בלבד על אודות התנסויות-גמע זה לגבי אותן שורות שבגלל קוצר המצע וסיבות אישיות שלי נסתפקתי רק ברמיזה לגביהן, כי עוצמת ממשותן של השורות שלא היבעתי במישורן את יחסי עמהן – תודעת ביטוי נוסף, שבוודאי יבוא בצורה מאלף צורות הבריאה ששיר זה מחולל אותן במי שקורא באמת. תכונה זאת של היותם בוראים חיי נפש ומעשיהם בקוראיהם היא תכונה המצויה כמעט בכל שיר משירי אמיר גלבע וגדולה מזו: בכל שיר בדרך אחרת, שיריו מחיים את החיים והמוות ומה שמעבר להם ואין גם שיר אחד שתהא בו משום חזרה ועמידה על מקום אחד. הדינאמיקה היא של הליכה (גם שיר שאינו מתעלם מאפשרות העמידה מסתיים ב: "ואפשר אלך עוד, / שאלפים זה אל זה פי יושיטו לי יד, / אמך." (ההדגשות שלי ע.ר.) – שירי גלבע בכללם אינם מתעלמים משום דבר חי ולוחמים את מלחמת הטוב ברע מלחמה, אם צריך, אקטיבית.

הכרח הוא לי לסיים הקדמה זאת בכך שמאז הופעתו בדפוס אני חוזר וקורא ומדבר בשיר זה ועם זה – עובדה היא שהקריאה של עכשו שבות וחיות בה כל הקריאות

מי שמנסה לכתוב שירים, מגלה מהר מאוד שיש מספר משוררים שהוא מתייחס אליהם, שהוא רב אתם, שהוא אורב אותם, שהוא שונא אותם, שמכעיסים אותו. ויש מספר קטן עוד יותר של משוררים, שהוא מוכן, רוצה ויכול ללמוד מהם. לגבי אמיר גלבע היה אחד המשוררים, שלא רק למדתי ממנו אלא שאני מוסיף ולומד ממנו. משורר שאתה לומד ממנו, מלמד אותך שני דברים: קודם כל – מלמד אותך את העניין היסודי של מה זה להיות משורר. זה לא דבר פשוט, ומלמד אותך שאל משורר אמיתי אתה חוזר. אתה בא אליו כאשר רע לך, אתה בא אליו כאשר טוב לך. אתה בא אליו כאשר אתה מחפש תהודה, אתה בא אליו כאשר אתה מחפש חבר, אתה בא אליו כאשר אתה מחפש להיות לבד. ובכל פעם אתה מגלה אותו מחדש, אתה מגלה אתו מחדש, אתה חי אתו מחדש. ואתה לומד ממנו כל הזמן.

על כמה דברים שאני למדתי מאמיר גלבע, אני רוצה להודות לו ולציין מה הם הדברים. הדבר הראשון הוא הפרדוקסלי שמכולם. אמיר גלבע לימד אותי שמשורר לא יכול ללמוד מאחרים. כי אמיר גלבע בשירתו הולך לבדו לחלוטין, בדרכים שהוא מתווה לעצמו, לכיוונים שרק הוא יודע אותם, אינו הולך בעקבות אף אחד, באופן מוזר, כמעט איש לא בא בעקבותיו, הוא משורר שמגלה עולמות בכל שיר ויוצר אותם מחדש. הוא משורר שמחדש בלי סוף, ולכן גם לכאורה חסר כיוון. הוא משורר שמפתיע אותך, שאתה רוצה לדעת מה הוא יעשה בעוד חודש. מה הוא יעשה בעוד חודשיים, וזה לא יהיה דומה למה שהוא עשה לפני שנה. הוא משורר שהולך כמו מישהו שאין שביל לפניו, והוא מבקיע דרך בתוך הסבך, בתוך המעבה, אבל גם אחריו נסגרים כבר הצמחים, נסגרים השיחים. הוא לא משאיר שביל. הוא מלמד אותך שמשורר עושה לעצמו את עולמו, מדי פעם מחדש. ושזאת מלאכה בלתי נגמרת, בלתי מושלמת, לעולם.

דבר שני שלמדתי ממנו הוא שכל שיר הוא מעשה בריאה מחדש. כי אצל אמיר גלבע שום דבר אינו נמשך, כל שיר – הרפתקה מוחלטת. אינו דומה לשיר שקדם לו ואינו דומה לשיר שבא אחריו. ואצל אמיר גלבע, כל שיר שאתה קורא אצלו, ולו גם קראת בו כבר – מתגלה מחדש. הוא סיפור של הרפתקה אישית של משורר, הרפתקה מאוד נועזת. כל שיר מתחיל מנקודה בה נגמר השיר הקודם, כל שיר מתחיל ממעשה בראשית חדש לחלוטין, ותוך כדי הוא בורר לעצמו את דרכו ומסתיים במקום שלא יכולת לתאר לעצמך כאשר התחלת לקרוא בו, גם לו היית מכיר את השורה הראשונה. והדבר השלישי היא הלשון. כי הלשון, השפה, שאמיר גלבע עושה בעזרתה את מעשה השיר שלו, היא לשונו המיוחדת שאין לה אח ורע, שהיא נוצרת והולכת במהלך השיר, שהיא איננה נתונה מלכתחילה שהיא אינה קיימת לפעמים. יש לך רושם שתוך כדי כתיבת השיר, באות המלים מחדש, נבדקות המלים הישנות, בודקים אותן, פוסלים אותן ממיניינם אותן, זורקים אותן, אבל מפעם לפעם מוצאים או מגלים מלים חדשות או ממצאים מלים חדשות. את המלים הנכונות לשיר הזה, והשפה שאמיר גלבע שולט בה שלטון ללא מיצרים, נענית לו מחדש, אבל בצורה שונה, בכל שיר ושיר. אין שפה של אמיר גלבע. יש שפה של השיר האחד, שלא היתה כמותה לפניו, ולא היתה כמותה אחריו. יותר מכל משורר אחר, הוא מוכיח שוב ושוב, את גדולתה של הלשון העברית, שהוא עושה בה ככתוך שלו, ואת גדולתו של משורר שעושה בלשון ככתוך שלו.

ומכאן לדבר הנוסף שלמדתי ממנו. למדתי ממנו את האמונה במלים. יש מספר מועט של משוררים גדולים, בשירה העברית, שהאמינו במלים. אני חושב שהם בודדים. אני יכול לזכור אולי שלוש דוגמאות של משוררים גדולים: ביאליק, אורי צבי גרינברג ואולי אלתרמן ב"שמתח עניים". השאר חיים בחשש, בספק, בפחד, אולי אפילו בידועה שהמלים אינן עושות שום דבר. שלמלים אין כוח לעשות את מה שהם מתיימרים לעשות במלים. שהמלים בעצם הם אמצעי דל מאוד לומר בו את העולם. אמיר גלבע מאמין בתוקף ובמרץ, מהשיר הראשון ועד האחרון, שהמלים יכולות לשנות את המציאות, שהמלים יכולות להפוך את פני הדברים, שהשירה יש לה תפקיד של כישוף ושל עשייה, ואם אתה אומר את הנוסחה הנכונה, הדברים יבואו על תיקונם. השבור יתאחה, והשלם יתגדל, והיכולת הזאת והאמונה הזאת, המופלאה, היא דבר שאותו צריך ללמוד ולחזור וללמוד, כל מי שמתחיל להסס ולפקפק ילך אצל אמיר גלבע, ללמוד איך מאמינים ביכולתה של המלה.

ומכאן לדבר נוסף: לתום. יש מעט מאוד משוררים תמימים שלהם יכולת של מודעות למתרחש ותמימות שמלווה מודעות זאת, לא טמטום, לא בורות. ידיעה מוחלטת של הרע והאכזרי והנקלה והנבזה. ועם זאת תום של אמונה מוחלטת בעולם, במתרחש בעולם, בחפצים שבעולם, באנשים שבעולם, התום הזה הוא תכונה מיוחדת לאמיר גלבע, התום הזה מלווה אותו, מאפשר לו לומר את הדברים הנוראים ביותר, התום הזה מאפשר לו לרדת לתהומות שקשה לעלות מהם. התום הזה מאפשר לו לעמוד פנים אל פנים מול מציאות שמעט מאוד משוררים מסוגלים לעמוד מולה, ואת התום הזה אפשר אולי ללמוד ממנו.

ודבר נוסף: אנשים. אנחנו רגילים בשירה הלירית, המודרנית של דור המדינה, במרכאות כפולות או לא כפולות, לקול של אדם מדבר. קול של משורר מדבר. די

על יסוד דברים שנאמרו במסיבה ספרותית מטעם גלי-צה"ל בצוותא תל-אביב.